

УДК 351.86: 355

Н. А. Сіцинський,
к. держ. упр., Європейська академія дипломатії, Польща

БЕЗПОСЕРЕДНІ ВНУТРІШНІ ВИКЛИКИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ У ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ

N. Sitsinskiy,
Candidate of sciences in public administration European Academy of Diplomacy, Poland

DIRECT INTERNAL CHALLENGES TO NATIONAL SECURITY IN FOREIGN OF UKRAINE

У статті зазначено, що агресивна природа російського імперіалізму, на якій побудована уся внутрішня та зовнішня політика Російської Федерації, призвела до того що вона своїми агресивними діями не лише зазіхнула на незалежність, суверенітет, територіальну цілісність та недоторканість державних кордонів України, а й завдала нищівного удару по основоположним нормам та принципам міжнародного права. Наголошено, що захист суверенітету, забезпечення територіальної цілісності та непорушності державних кордонів України, реалізації її політичних, торговельно-економічних та інших національних інтересів, а також відновлення територіальної цілісності Української держави, реінтеграції тимчасово окупованих і неконтрольованих територій та відновлення миру — це пріоритетні завдання політики забезпечення національної безпеки у зовнішньополітичній сфері. Обгрунтовано, що через загострення воєнно-політичної ситуації в Україні сучасна система державного управління забезпечення національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері перебуває у стані випробування. Розкрито зміст безпосередніх внутрішніх викликів національній безпеці України у зовнішньополітичній сфері в умовах військової агресії Російської Федерації проти України. Доведено, що для правильного реагування на сучасні виклики та загрози національній безпеці України в умовах військової агресії Росії проти України, виникла необхідність урахувати весь спектр безпосередніх внутрішніх викликів національній безпеці України у зовнішньополітичній сфері.

The article stated that the aggressive nature of Russian imperialism, which built all internal and foreign policy of the Russian Federation, has meant that it is their aggressive actions not only encroached on the independence, sovereignty, territorial integrity and inviolability of state borders of Ukraine, but also dealt a devastating blow to the fundamental norms and principles of international law. Emphasized that the protection of sovereignty, territorial integrity and inviolability of state borders of Ukraine, the implementation of political, trade, economic and other national interests, as well as restoration of the territorial integrity of the Ukrainian state, the reintegration of the temporarily occupied and uncontrolled territories and the restoration of peace — this policy priorities of the national security in foreign policy. Proved that in a worsening of the military-political situation in Ukraine a modern system of public administration national security of Ukraine in the sphere of foreign policy is in a state trial. The content of direct domestic challenges to national security of Ukraine in foreign policy in terms of military aggression of Russia against Ukraine. It is proved that for a proper response to modern challenges and threats to the national security of Ukraine in terms of military aggression against Ukraine, the need to consider the whole range of direct domestic challenges to national security of Ukraine in foreign policy.

Ключові слова: державне управління, національна безпека, зовнішньополітична сфера, внутрішні виклики національній безпеці, сектор безпеки та оборони, військова агресія Російської Федерації проти України.

Key words: public administration, national security, foreign policy, internal challenges to national security, defense and security sector, military aggression of Russia against Ukraine.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На теперішній час Україна зіткнулася з найбільшими військовими викликами та загрозами за всі свої 24

роки незалежності — це збройною агресією з боку сусідньої "братньої" держави, яка довгий час декларувала Україні політику "добросусідства" та була поклика-

на захищати міжнародний порядок і стабільність будучи постійним членом Ради Безпеки ООН.

Сьогоднішня агресивна природа російського імперіалізму та великодержавного шовінізму, на якій побудована уся внутрішня та зовнішня політика Російської Федерації, призвела до того, що ця країна своїми агресивними діями не лише зазіхнула на незалежність, суверенітет, територіальну цілісність та недоторканість державних кордонів України, а й завдала нищівного удару по основоположним нормам та принципам міжнародного права і усталеній протягом десятиріч системі міжнародних відносин.

Життя в умовах анексії Криму та м. Севастополь, окупації Російською Федерацією частини території України у південно-східних регіонах держави, тероризму, ескалації збройного конфлікту, дестабілізації, загрози початку повномасштабної війни — це все реалії сьогодення, що стали наслідком зірваного плану ліквідації України як суверенної держави в межах міжнародно визнаних кордонів.

Тому захист суверенітету, забезпечення територіальної цілісності та непорушності державних кордонів України, реалізації її політичних, торговельно-економічних та інших національних інтересів, а також відновлення територіальної цілісності Української держави, реінтеграції тимчасово окупованих і неконтрольованих територій та відновлення миру — це пріоритетні завдання політики забезпечення національної безпеки у зовнішньополітичній сфері, вирішення яких можливе лише за умов ефективної взаємодії, синергії та злагодженої роботи всіх заінтересованих суб'єктів як на національному, так і міжнародному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що дослідженню процесів державного управління забезпечення національної безпеки України присвячені роботи дослідників: В.П. Горбуліна, І.А. Грицяка, А.Б. Качинського, В.А. Ліпкана, В.М. Телелима, В.І. Почепцова, А.А. Падеріна, Г.М. Перепелиці, Т.С. Стародуб, Г.П. Ситника, А.І. Семенченка, А.С. Сіцинського, О.М. Суходолі, І.А. Храбана, Л.Д. Чекаленко, В.О. Чалого та ін.

Водночас дослідження, у яких розкрито зміст безпосередніх внутрішніх викликів національній безпеці України у зовнішньополітичній сфері в умовах військової агресії Російської Федерації проти України, практично відсутні, що обумовлює необхідність у проведенні подальших наукових пошуків з цієї проблематики.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті — розкрити зміст безпосередніх внутрішніх викликів національній безпеці України у зовнішньополітичній сфері в умовах військової агресії Російської Федерації проти України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Теоретико-методологічні підходи до сутності державного управління забезпечення національної безпеки України у зовнішньополітичній сфері закладені в Законі України "Про основи національної безпеки України" [1]. Цей Закон відповідно до п. 17 ч. 1 ст. 92 Конституції України визначає основні засади державної політики, спрямованої на захист національних інтересів і гаран-

тування в Україні безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності.

Відповідно до цього Закону розробляються і затверджуються Президентом України Стратегія національної безпеки України, Воєнна доктрина України, доктрини, концепції, стратегії і державні програми, якими визначаються цільові настанови та керівні принципи воєнного будівництва, а також напрями діяльності органів державної влади в конкретній обстановці з метою своєчасного виявлення, відвернення і нейтралізації реальних і потенційних загроз національним інтересам України. Стратегія національної безпеки України та Воєнна доктрина України є документами, обов'язковими для виконання, і основою для розробки конкретних програм за складовими державної політики національної безпеки [1].

У цьому Законі зазначено, що на сучасному етапі основними реальними та потенційними загрозами національній безпеці України, стабільності в суспільстві у зовнішньополітичній сфері є: посягання на державний суверенітет України та її територіальну цілісність, територіальні претензії з боку інших держав; спроби втручання у внутрішні справи України з боку інших держав; воєнно-політична нестабільність, регіональні та локальні війни (конфлікти) в різних регіонах світу, насамперед поблизу кордонів України.

У Законі України також вказано, що основними напрямками державної політики з питань національної безпеки України є: у зовнішньополітичній сфері — проведення активної міжнародної політики України з метою:

- створення сприятливих зовнішньополітичних умов для прогресивного економічного і соціального розвитку України;

- запобігання втручанням у внутрішні справи України і відвернення посягань на її державний суверенітет і територіальну цілісність з боку інших держав;

- забезпечення повноправної участі України в загальноєвропейській та регіональних системах колективної безпеки, набуття членства у Європейському Союзі при збереженні добросусідських відносин і стратегічного партнерства з Російською Федерацією, іншими країнами Співдружності незалежних Держав, а також з іншими державами світу;

- сприяння усуненню конфліктів, насамперед у регіонах, що межують з Україною; участь у міжнародній миротворчій діяльності під егідою ООН, ОБСЄ, інших міжнародних організацій у сфері безпеки;

- участь у заходах щодо боротьби з міжнародними організованими злочинними угрупованнями та міжнародним тероризмом, протидія поширенню ядерної та іншої зброї масового ураження і засобів її доставки;

- адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу [1].

Водночас, в Законі України "Про основи національної безпеки України", не розкрито зміст безпосередніх внутрішніх викликів національній безпеці України у зовнішньополітичній сфері в умовах військової агресії Російської Федерації проти України, саме це обумовлює необхідність прийняття у 2015 році нової Стратегії

національної безпеки України та проведенні подальших наукових досліджень з цієї проблематики.

Таким чином, в рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року "Про Стратегію національної безпеки України" затвердженого Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 зазначено, що основними її цілями є: мінімізація загроз державному суверенітету та створення умов для відновлення територіальної цілісності України у межах міжнародно-визнаного державного кордону України, гарантування мирного майбутнього України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави; утвердження прав і свобод людини і громадянина, забезпечення нової якості економічного, соціального і гуманітарного розвитку, забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу та формування умов для вступу в НАТО [2].

Для досягнення визначених цілей потребує: зміцнення Української держави шляхом забезпечення поступального суспільно-політичного й соціально-економічного розвитку України; якісно нової державної політики, спрямованої на ефективний захист національних інтересів в економічній, соціальній, гуманітарній та інших сферах, комплексне реформування системи забезпечення національної безпеки та створення ефективного сектору безпеки і оборони України; нового зовнішньополітичного позиціонування України у світі в умовах нестабільності глобальної системи безпеки.

На нашу думку, для ефективного реформування державного управління та системи забезпечення національної безпеки України, для правильного реагування на сучасні виклики та загрози національній безпеці України необхідно урахувати весь спектр безпосередніх внутрішніх викликів національній безпеці України у зовнішньополітичній сфері в умовах військової агресії Російської Федерації проти України, які можуть стати на заваді здійсненню цих реформ в Україні. Зокрема, до них належать:

- втрата контролю над ділянкою українсько-російського державного кордону, яка становить 409,3 км з Російською Федерацією, що проходить у Донецькій і частково в Луганській областях;
- діяльність сепаратистських, екстремістських, російсько-терористичних угруповань у прикордонних районах Донецької та Луганської областей;
- падіння авторитету і рівня довіри до органів державної влади з боку населення Донецької та Луганської областей;
- контрбанда на кордонах України із суміжними державами та на лінії розмежування сил АТО з окупованими територіями;
- корупція в органах державної влади України;
- повільне здійснення євроінтеграційних реформ у державі та ін.

Розкриємо зміст основних безпосередніх внутрішніх викликів національній безпеці України у зовнішньополітичній сфері в умовах військової агресії Російської Федерації проти України.

Основним безпосереднім внутрішнім викликом національній безпеці України у зовнішньополітичній сфері в умовах військової агресії Російської Федерації проти

України є втрата контролю над ділянкою українсько-російського державного кордону, яка становить 409,3 км з Російською Федерацією, що проходить у Донецькій і частково в Луганській областях. Сутність цього внутрішнього виклику національній безпеці України у зовнішньополітичній сфері полягає в тому, що за повної підтримки Прикордонної служби ФСБ Росії російські злочинні угруповання взяли під контроль спільну ділянку українсько-російського державного кордону, яка становить 409,3 км з Російською Федерацією та всю інфраструктуру прикордонних підрозділів України, для самостійного проведення окремих процедур прикордонно-митного контролю на самопроголошених квазідержавних утвореннях на частині державної території України.

Отже, неприховано, брутально ігноруючи свої зобов'язання та фактично спонсорує міжнародний тероризм, Прикордонна служба ФСБ Російської Федерації не чинить жодних перешкод для злочинців і далі пропускає через державний кордон у напрямі України зброю та бойовиків.

Зазначимо, що Україна та міжнародне співтовариство категорично засуджує факти грубого порушення Російською Федерацією режиму українсько-російського державного кордону, які не припиняються, попри всі законні вимоги міжнародного співтовариства і української влади та вимагає від російської сторони припинити зухвале порушення усіх норм міжнародного права та міждержавних відносин.

Ще одним основним безпосереднім внутрішнім викликом національній безпеці у зовнішньополітичній сфері в умовах військової агресії Російської Федерації проти України є діяльність сепаратистських, екстремістських, російсько-терористичних угруповань у прикордонних районах Донецької та Луганської областей. Зміст цього внутрішнього виклику національній безпеці України полягає в тому, що сьогодні на цих територіях створено фіктивні квазідержавні утворення, самоназвані маріонеткові клепократичні режими встановлені польовими командирами і "політичними" лідерами сепаратистів та екстремістів за негласної підтримки Російської Федерації на окупованій території окремих районів Донецької області та Луганської області України.

"Донецькою народною республікою" та "Луганською народною республікою" також називається російсько-терористичне угруповання, що діє на тимчасово окупованих територіях цих областей. Ці російсько-терористичні угруповання декларують наміри збройним шляхом встановити свій контроль над Донецькою областю України та Луганською областю України і претендують на визнання підконтрольної їй території окремою державою. На цей час, Російська Федерація офіційно не визнає суверенітету "Донецької народної республіки" та Луганської народної республіки, однак на неофіційному рівні надає їм військову, економічну, політичну і дипломатичну підтримку.

Зазначимо, що згідно з даними Міжнародної правозахисної організації Human Rights Watch (HRW) затримані цивільні особи проросійськими сепаратистами піддавались катуванню та принизливому поводженню. За результатами розслідування, в тому числі опитуван-

ня затриманих осіб, проросійські сепаратисти на Донбасі затримують цивільних осіб, піддають їх тортурам і принизливому людському гідності поводженню, а також задіюють у примусовій праці. Директор HRW по Європі і Центральній Азії Хью Вільямсон заявив про те, що ці злочини мають систематичний характер і життю кожної людини, затриманої проросійськими ополченцями загрожує серйозна небезпека. Про застосування тортур свідчили і журналісти, які були затримані бойовиками ДНР і ЛНР самі піддавались тортурам, або були свідками тортур. Тому з 13 квітня 2014 в Донецькій та Луганській області триває антитерористична операція з метою зупинити терористів [3].

Не менш актуальним безпосереднім внутрішнім викликом національної безпеки України у зовнішньополітичній сфері в умовах військової агресії Російської Федерації проти України є падіння авторитету і рівня довіри до органів державної влади з боку населення Донецької та Луганської областей. Сутність цього основного внутрішнього виклику національної безпеки України у зовнішньополітичній сфері полягає в тому, що низький рівень довіри до органів державної влади України з боку населення Донецької та Луганської областей є проявом паралічу владних інституцій в цих кризових умовах.

Ще до відкритої кризової фази, владні інституції на Донбасі зазнали суттєвої мутації. Приватизація владних інституцій з боку декількох корпоративних груп позбавили регіональні структури влади будь-яких ознак представницької влади, що керуються законами чи Конституцією України. По суті, органи державної влади України та силові структури регіону були перетворені на "філіали" найбільш впливових корпоративних груп Донбасу.

На жаль, нова центральна влада не змогла швидко встановити контроль над ситуацією у південних та східних областях України. Кадрові зміни стосувались виключно Голів ОДА. На рівні середньої управлінської ланки, зокрема, органів забезпечення правопорядку ротаций не відбулося. З боку нового керівництва держави декларувалась готовність до люстрації та масштабної зміни управлінських кадрів. Спроби організувати діалог між центром та регіонами були позорними та декларативними. Це призвело до несприйняття центральної влади східними регіональними елітами.

Зазначимо, що населення цього регіону також дезорієнтовані, залякані негативною і суперечливою інформацією щодо подій у державі та власному регіоні. Острах, що з'явився внаслідок нерозуміння "майданного протесту" та політичних результатів революційних подій в Києві, змінився стресовим станом від воєнних дій на власній території.

Населення Донбасу відчуває неадекватне ставлення з боку органів центральної влади до політичної позиції "Донбасу" та не визнання власних прав на висловлення протесту. Проведення АТО сприймається як спроба "київської влади" подавити силою політичний протест. Відсутність політичного діалогу, ультиматуми центральної влади посилюють відчуття неминучості поглиблення озброєного конфлікту. Посилюються інтерпретації проведення АТО як військової окупації життєвого про-

стору з боку "київських військ", якими маніпулює США та Європейський Союз [4].

Ще одним безпосереднім внутрішнім викликом національної безпеки у зовнішньополітичній сфері в умовах військової агресії Російської Федерації проти України є контрабанда на кордонах України із сусідніми державами та на лінії розмежування сил АТО з окупованими територіями. Зміст цього внутрішнього виклику національної безпеки України полягає в тому, що на сьогодні контрабанда злочинно об'єднує нечистих на руку українських військовослужбовців та правоохоронців і російсько-терористичні угруповання.

Президент України Петро Порошенко, зазначає, що "...сьогодні в Україні є три "люфти" для контрабанди на кордоні — західна митниця, Одеса і лінія зіткнення на Донбасі. Ми повинні повернути кримінальну відповідальність за контрабанду. Підакцизні товари, в першу чергу горілка, інші алкогольні напої, тютюн мають знищуватися на місці. І Верховна Рада України повинна дати відповідні повноваження для того, щоб не затримувати нібито акцизні вантажі, які потім чомусь виявляються на ринках Донецька чи Києва, а знищувати на місці". Тому для протидії провезенню контрабанди через лінію дотику сторін на Донбасі створені спеціальні мобільні групи із силовиків і працівників фіскальної служби [5].

Наступним безпосереднім внутрішнім викликом національної безпеки України у зовнішньополітичній сфері в умовах військової агресії Російської Федерації проти України є корупція в органах державної влади України. Зміст цього внутрішнього виклику національної безпеки України полягає в тому, що корупція, в умовах поглиблення соціально-політичної та фінансово-економічної кризи в державі, та особливо в умовах військової агресії Російської Федерації проти України, становить серйозну загрозу національній безпеці України. Вона стала одним із негативних чинників, який суттєво впливає на ефективність діяльності органів державної влади в цей кризовий період, підриває стабільність і систему правопорядку, захищеність прав, свобод і законних інтересів громадян.

Також корупція в органах державної влади є великою соціальною загрозою, оскільки вона прямо або опосередковано впливає на суспільні цінності та підвалини державності. Тому держава, де влада характеризується високим рівнем корумпованості, не може вважатися ні демократичною, ні правовою, ні соціальною. Так, за масштабами поширеності корупції робляться висновки щодо ймовірності в державі політичних, економічних, соціальних та ризиків воєнних дій, на підставі чого оцінюється місце держави у відомих та авторитетних міжнародних рейтингах.

Сьогодні питання корупції в органах державної влади є однією з найгостріших проблем в Україні, без кардинального вирішення якої перемога у цій війні неможлива.

Ще одним основним безпосереднім внутрішнім викликом національної безпеки України у зовнішньополітичній сфері в умовах військової агресії Російської Федерації проти України є повільне здійснення євроінтеграційних реформ в Україні. Сутність цього

основного внутрішнього виклику національній безпеці України у зовнішньополітичній сфері полягає в тому, що на сьогодні Україна має зробити вибір — або реальні євроінтеграційні реформи, або втрата другого історичного шансу та поразка у війні. Так Саміт Україна-ЄС, який відбувся в Києві, засвідчив невтішну річ — серйозного просування країни шляхом європейської інтеграції за останній рік не відбулось. Причина — відсутність реальних реформ в Україні. Невипадково президент Європейської ради Дональд Туск під час саміту відверто заявив, що найкращий спосіб, яким Україна може дати відсіч російській агресії, це — здійснення реформ [6].

Сьогодні Україні конче необхідні реальні євроінтеграційні реформи, у які би повірили і самі українці, та весь світ. Але їх ефективність і результативність реформ залежить тільки від нас, від політичної волі, від волі до змін, від волі до боротьби, від волі до перемоги.

Підсумовуючи вищенаведене зазначимо, що проведений аналіз змісту безпосередніх внутрішніх викликів національній безпеці України у зовнішньополітичній сфері в умовах військової агресії Російської Федерації проти України дав змогу встановити необхідність кардинального реформування державного управління та системи забезпечення національної безпеки України для забезпечення національної безпеки України у зовнішньополітичній сфері, з метою захисту суверенітету, територіальної цілісності та непорушності державних кордонів України, реалізації її політичних, торговельно-економічних та інших національних інтересів, а також відновлення територіальної цілісності Української держави.

ВИСНОВКИ

Отже, безпосередній внутрішній виклик національній безпеці України у зовнішньополітичній сфері в умовах військової агресії Російської Федерації проти України — це внутрішньо- та зовнішньополітична ситуація, кризові явища в політичній, економічній, соціальній та воєнній сферах, гострі проблеми щодо втрати контролю над ділянкою українсько-російського державного кордону; діяльності сепаратистських, російсько-терористичних угруповань у прикордонних районах Донецької та Луганської областей; рівня довіри до органів державної влади з боку населення Донецької та Луганської областей; контрабанди на кордонах України із суміжними державами та на лінії розмежування сил АТО з окупованими територіями; корупції в органах державної влади України; здійснення євроінтеграційних реформ у державі, що створюють загрозу посягання на державний суверенітет України та її територіальну цілісність, територіальні претензії з боку інших держав; спроби втручання у внутрішні справи України з боку інших держав, зумовлює потребу в адекватних діях щодо зниження рівня такої загрози або її усунення.

Перспективою подальших розвідок даної проблематики є, на наш погляд, дослідження теоретичних аспектів забезпечення національної безпеки України у зовнішньополітичній сфері в умовах військової агресії Російської Федерації проти України в контексті вимог Стратегії національної безпеки України.

Література:

1. Закон України "Про основи національної безпеки України" від 19 червня 2003 р. № 964-IV (із змінами, внесеними згідно із Законами № 3200-IV від 15.12.2005, ввр. — 2006. — № 14. — Ст.116. — № 2411-VI від 01.07.2010, ввр. — 2010. — № 40. — Ст. 527 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>

2. Про Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року "Про Стратегію національної безпеки України" [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

3. Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії https://uk.wikipedia.org/wiki/Донецька_народна_республіка_та_Луганська_народна_республіка

4. Збройний конфлікт на Донбасі: оцінки, пропозиції, сценарії подолання / А.Єрмолаєв, О.Маркеєва, В.Потапенко, С.Денисенко, В.Щербина. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://newukraineinstitute.org/new/417>

5. Порошенко хоче повернути кримінальну відповідальність за контрабанду і створити мобільні групи на лінії зіткнення // NEWSru.ua // Україна // 8 липня 2015 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.newsru.ua/ukraine/08jul2015/kontrab.html>

6. Перепелиця Г. Україна має зробити вибір — або реальні реформи, або втрата історичного шансу. Знову. / Григорій Перепелиця [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://tsn.ua/analitika/samit-bez-nadiyi-424181.html>

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine "On the basics of national security of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15> (Accessed 5 September 2015).

2. The decision of the Council of national security and defense of Ukraine (2015), The Decree Of The President Of Ukraine "Strategy of national security of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (Accessed 5 September 2015).

3. From Wikipedia, the free encyclopedia, available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/Donetsk_people's_Republic_and_Lugansk_people's_Republic (Accessed 6 September 2015).

4. Ermolaev, A. Makeeva, O. Potapenko, V. Denisenko, S. Shcherbina, V. (2015), "Armed conflict in the Donbas: estimates, proposals, scripts, overcoming", available at: <http://newukraineinstitute.org/new/417> (Accessed 6 September 2015).

5. Poroshenko wants to return to criminal liability for smuggling and create mobile teams on the frontline (2015), available at: <http://www.newsru.ua/ukraine/08jul2015/kontrab.html> (Accessed 7 September 2015).

6. Perepelitsa, G. (2015), "Ukraine must make a choice — or real reform, or loss of historical chance. Again", available at: <http://tsn.ua/analitika/samit-bez-nadiyi-424181.html> (Accessed 7 September 2015).

Стаття надійшла до редакції 17.09.2015 р.